

POSTANOWIENIE

Dnia 23 października 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosław Bączyk (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

SSA Elżbieta Fijałkowska

w sprawie z powództwa M. Z.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Prezesa Sądu Okręgowego
w W., Prezesa Sądu Apelacyjnego, Ministra Sprawiedliwości

i Rzecznika Praw Obywatelskich

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 23 października 2014 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od postanowienia Sądu Apelacyjnego

z dnia 17 maja 2013 r.,

- 1). oddala skargę kasacyjną;
- 2). przyznaje adwokatowi P. S. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) zł, powiększoną o należny podatek od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym;

- 3). zasądza od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 17 maja 2013 r. oddalił zażalenie powoda na postanowienie Sądu Okręgowego w W. z dnia 16 listopada 2012 r. odrzucające pozew przeciwko Skarbowi Państwa – Rzecznikowi Praw Obywatelskich, Ministrowi Sprawiedliwości, Prezesowi Sądu Apelacyjnego oraz Prezesowi Sądu Okręgowego w W. o zapłatę odszkodowania za szkodę wyrządzoną wskutek wydania prawomocnego orzeczenia sądowego niezgodnego z prawem.

Sąd Apelacyjny podzielił ocenę Sądu Okręgowego, że roszczenie zgłoszone w niniejszej sprawie jest tożsame z roszczeniem dochodzonym przeciwko tym samym jednostkom organizacyjnym Skarbu Państwa pozwem z dnia 28 lipca 2003 r., oddalonym prawomocnym wyrokiem Sądu drugiej instancji z dnia 17 marca 1994 r.

W skardze kasacyjnej od powyższego postanowienia, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., powód zarzucił naruszenie:

- art. 385 i art. 386 § 2 w związku z art. 379 pkt 5 i art. 397 § 2 k.p.c. przez nieuwzględnienie zarzutu pozbawienia obrony swych praw w postępowaniu przed Sadem pierwszej instancji wskutek błędnego uznania, że przy zastosowaniu art. 199 k.p.c. strona nie ma prawa do obrony;
- art. 199 § 3 i art. 379 pkt 5 w związku z art. 385 i art. 397 § 1 i 2 k.p.c. przez pozbawienie obrony możliwości obrony w następstwie oddalenia zażalenia na posiedzeniu niejawnym na podstawie oceny wkraczającej w *meritum* sprawy;
- art. 6 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności przez zaniechanie ujawnienia stronom stanowisk w sprawie i naruszenie zasady równości stron;
- art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 i art. 397 § 1¹ i 2 k.p.c. przez lakoniczne uzasadnienie, niedostateczne dla potrzeb kontroli kasacyjnej;
- art. 378 § 1 i art. 382 w związku z art. 328 § 2, art. 391 § 1 i art. 397 § 2 k.p.c. przez nierozpoznanie lub nienależyte rozpoznanie zarzutów apelacyjnych;

- art. 199 § 1 pkt 2 i art. 366 w związku z art. 378 § 1 i art. 397 § 2 k.p.c. przez przyjęcie powagi rzeczy osądzonej bez uwzględnienia art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 22 lipca 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. Nr 155, poz. 1037; dalej: „ustawa z dnia 22 lipca 2010 r.”) jako nowej podstawy prawnej powództwa oraz

- art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 22 lipca 2010 r. przez jego zastosowanie mimo przewidzianego w nim ograniczenia czasowego niezgodnego z art. 2, art. 32 ust. 2 i art. 77 Konstytucji RP.

Powołując się na tak ujęte podstawy kasacyjne, powód wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia, ewentualnie – również poprzedzającego je postanowienia Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do rozpoznania na rozprawie.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa wniosła o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

U podstaw zarzutów przytoczonych w ramach obu podstaw kasacyjnych legło przekonanie, że odrzucenie pozwu przez Sąd pierwszej instancji na posiedzeniu niejawnym przed doręczeniem powodowi odpowiedzi na pozew oraz niedostrzeżenie uchybienia w takim sposobie postępowania przez Sąd drugiej instancji i rozstrzygnięcie zażalenia na posiedzeniu niejawnym skutkowało nieważnością obu tych postępowań, wynikającą z pozbawienia skarżącego możliwości obrony swych praw. Z zapatrywaniem tym nie można jednak się zgodzić.

Zgodnie z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., sąd odrzuca pozew, jeżeli sprawa o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami została już prawomocnie osądzona. Prawomocne osądzenie sprawy tworzy – stosownie do art. 366 k.p.c. – stan powagi rzeczy osądzonej co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia sądu między tymi samymi stronami. O tożsamości roszczenia, określającej *res iudicata*, można mówić jedynie wtedy, gdy jednakowy jest nie tylko przedmiot, ale również podstawa faktyczna i prawna roszczenia (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 9 czerwca 1971 r.,

II CZ 59/71, OSNCP 1971, Nr 12, poz. 226; z dnia 3 lutego 2010 r., II CSK 414/09, nie publ.; z dnia 11 lutego 2011 r., I CSK 277/10, nie publ.; z dnia 26 stycznia 2012 r., I UK 301/11, nie publ. oraz wyroki Sądu najwyższego: z dnia 4 grudnia 1998 r., III CKN 56/98, Biul. SN 1999, nr 4, str. 9; z dnia 14 lipca 2011 r., III UK 196/10, OSNP 2012, nr 17-18, poz. 222 i z dnia 15 listopada 2012 r., V CSK 515/11, nie publ.). Oceny tożsamości podstawy prawnej roszczeń można dokonać – rzecz jasna – tylko w płaszczyźnie właściwych przepisów prawa materialnego; sięgnięcie do tych przepisów na użytek zbadania wystąpienia stanu powagi rzeczy osądzonej nie może być postrzegane jako przejaw oceny merytorycznej dochodzonego roszczenia.

Według skarżącego, roszczenie zgłoszone w pozwie wniesionym w sprawie niniejszej zostało oparte na innej podstawie prawnej niż osądzone prawomocnie wcześniej, a to z uwagi na nowelizację Kodeksu cywilnego dokonaną ustawą z dnia 22 lipca 2010 r. i brak - w art. 4 tej regulacji - wyłączenia stosowania zmienionych przepisów do oceny ponownie zgłoszonego roszczenia.

Przytoczony pogląd należy ocenić jako oczywiście chybiony. Pomija on bowiem jednoznaczne brzmienie unormowań zawartych w art. 4 ustawy z dnia 22 lipca 2010 r. Przewidziano w nich, że: po pierwsze - przepis art. 417¹ § 2 Kodeksu cywilnego w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą ma zastosowanie do orzeczeń, które uprawomocniły się od dnia 17 października 1997 r. (ust. 1); po drugie - termin przedawnienia roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej wydaniem prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem, które uprawomocniło się po dniu 17 października 1997 r. a przed dniem 1 września 2004 r., nie rozpoczyna biegu przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy (ust. 2) oraz – po trzecie - od orzeczeń, które uprawomocniły się w okresie od dnia 17 października 1997 r. do dnia 1 września 2004 r., skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia może być wniesiona w terminie 2 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy (ust. 3). Trafnie zatem Sądy obu instancji uznały, że powołane przepisy nie mogą mieć zastosowania do oceny skutków orzeczenia wydanego w dniu 17 marca 1997 r., z którym powód łączy obecnie dochodzone roszczenie odszkodowawcze; roszczenie to nie podlega ocenie na innej podstawie prawnej niż roszczenie prawomocnie już rozstrzygnięte.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego prezentowany jest pogląd, aprobowany przez skład orzekający, iż odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przed wejściem w życie Konstytucji opiera się na dotychczasowych zasadach, które nie mogą być skutecznie podważane przez pryzmat rozwiązań przyjętych w nowej ustawie zasadniczej. (zob. m.in. wyrok z dnia 10 października 2003 r., II CK 36/02, nie publ.).

Wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżącego, ocena wystąpienia przeszkody procesowej przewidzianej w art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. jest dokonywana z urzędu w każdym stanie sprawy, niezależnie od tego, czy impuls do jej przeprowadzenia stanowi stanowisko (zarzut) strony pozwanej. Sąd pierwszej instancji mógł więc orzec o odrzuceniu pozwu z tej przyczyny na posiedzeniu niejawnym, a Sąd Apelacyjny rozpoznać zażalenie na wydane w tym przedmiocie postanowienie również na posiedzeniu niejawnym; wynika to jednoznacznie z brzmienia art. 199 § 3 i art. 397 § 1 k.p.c. i nie może być postrzegane jako naruszenie zasady równości stron i pozbawienie ich możliwości obrony swych praw.

Argumenty przytoczone w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia wyjaśniają w sposób wystarczający podstawę faktyczną i prawną tego orzeczenia (art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.). Odnoszą się też one do stanowiska skarżącego, zaprzeczającego istnienie stwierdzonej przeszkody procesowej. Okoliczność, iż stanowisko to zostało uznane za błędne nie oznacza, że nie zostało one wzięte pod uwagę.

Zarzuty wypełniające przytoczone podstawy kasacyjne, oparte na odmiennych – wadliwych – założeniach, nie mogły wyrzucić zamierzonego skutku.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.